

מקורות רפואה בשבת 20 סי' שכט' ס"א-ס"ח

הקדמה לסי' שכט': עד כאן בסי' שכח' למדנו בענין מי הוא נחשב חולה שיש בו סכנה (מכה של חלל וכו') או ספק סכנה בגופו, ובסי' שכט' נלמד בדינים שיש ספק סכנה במצב ולא בגוף האדם, כגון אם יש רוב גוים לפנינו ולא יודעים אם ההוא שנמצא בסכנה הוא יהודי או גוי, וכן אם נפל מפולת ולא יודעים אם יש בפנים יהודי, בכדומה, ובסוף הסימן נלמד הענין החשוב של "התירו סופו משום תחילתן" שעפ"י מתירים לחברי הצלה לחזור לבתיהם ע"י חילול שבת אחרי ההצלה, ונדון אם אפשר ללמוד היתר זה מהתירו סופן משום תחילתן לשאר בני אדם שאינן מחברי הצלה.

סי' שכט' ס"א ספק אם יבוא סכנה מותר לחלל את השבת שו"ע סי' שכט' ס"א

- שו"ע ומשנ"ב.

דיני רוב בפיקוח נפש סי' שכט' ס"ב

- טור.

- ב"י.

- שו"ע.

- משנ"ב.

ספק חי ספק מת מחללים עליו את השבת סי' שכט' ס"ג

- שו"ע ומשנ"ב.

- פסקי תשובות (אות ב').

- פסקי תשובות (אות ג').

- פסקי תשובות (אות ה').

**אפי' על רגע אחד של חיים מחללים עליו את השבת
סי' שכט' ס"ד**

- שו"ע ומשנ"ב.

שכט' ס"ה

- שו"ע.

**האם מותר לחלל שבת כדי להרוג כותי הבא על עסקי ממון או על עסקי נפשות
שו"ע סי' שכט' ס"ו ס"ז.**

- שו"ע ומשנ"ב ס"ו.

- שו"ע ומשנ"ב ס"ז.

יש להקשות דידוע שמותר להרוג הגנב שבא במחירת אפי' שבא על עסקי ממון, משום דטבע האדם לשמור את ממונו ולכן חיישינן שהגנב אפי' שבא על עסקי ממון לבסוף שרואה שהבעל הבית מונע מלתת את ממנו יהרגו, וכיון שכין מתחילה מותר להרוג את הגנב משום שחשיב רודף, וא"כ ה"ה הכא אפי' שבא על עסקי ממון יש לחוש שלבסוף ירצה להרוג וא"כ חשיב פיקוח נפש ולמה אסור לחלל שבת כדי להציל עצמו מפיקוח נפש?

- עיין משנה ברורה עוז והדר הערה סז.

**הרואה ישראל המטורפת בים, וכדומה
שו"ע סי' שכט' ס"ח**

- שו"ע ומשנ"ב.

**התירו סופן משום תחילתן
סי' שכט' ס"ט**

דין זה הוא מאוד חשוב, וכמה פעמים צרכים חברי הצלה לסמוך על היתר זה כדי לחזור לביתם אחר הצלה, וכך אדם שהגיע לבית חולים בשבת משום פיקוח נפש, ונמצא שלא הצטרך להישאר שם כל השבת, האם מותר לחזור לביתו ע"י איסור דאורייתא או עכ"פ ע"י איסור דרבנן.

א. התירו סופן משום תחילתן בדברים שאינן קשורים עם פיקוח נפש

- **ביצה** (יא: "ואמר עולה שלשה דברים" עד "ורחבא אמר").
- **מג"א** (סי' תצז' ס"ק יח', מתחילה עד "וכן משמע").
- מבואר שרק התירו לעבור איסור דרבנן כדי שלא יכשלו לעתיד לבוא, ולא איסור דאורייתא.

ב. היוצאים להציל פיקוח נפש, האם הותר להם בחזרה איסור דאורייתא או רק איסור דרבנן

- חשוב לציין שאם חבר הצלה צריך לחזור לביתו כדי להיות מזומן אם יצטרכו אותו עוד פעם להציל, ודאי שיכול לעבור איסור דאורייתא בחזרתו דחשיב שמתעסק בפיקוח נפש (ומ"מ בזה ודאי שאם יכול לחזור ע"י א"י יש לו לחזור ע"י א"י), וכל הנידון הוא איכא שלא צרכים אותו או שגם יכול לעבוד במקום שנמצא עכשיו, וכך שאר בני אדם שאין בחרי הצלה שהלכו לבית חולים אם יכולים לחזור לביתם באיסור דאורייתא או באיסור דרבנן, וטעם ההיתר הוא משום דאם לא נתיר להם יבואו להתרשל בהצלה.
- **עירובין** (מד: במשנה).
- **עירובין** (מה: "וכל היוצאין להציל" עד "נכרים שצרו על עירות").
- **תוס'** (עירובין מד: ד"ה כל היוצאין וכו').
- לכא' מבואר שרק התירו בחזרתם איסור דרבנן דאלפיים אמה, ומה שהתירו למצילים להחזיר בכלי זיין במקומם הוא משום מעשה שהיה או משום שנצח אומות העולם, אבל מבואר שלכל שאר מצילים כגון חכמה הבאה לילד והבא להציל מן הגייס וכדומה רק התירו איסור דרבנן דאלפיים אמה שעשו אותם כאנשי העיר.
- **שו"ע** (סי' תז' ס"א ס"ב ס"ג).
- **משנ"ב** (סי' תז' על ס"ג).
- **טור ב"י שו"ע משנ"ב** (סי' שכט' ס"ט).

- **קצת יש להעיר**, שהשו"ע סתם (בסי' תז' ס"ג ובסי' שכט' ס"ט) במצילים שחוזרים למקומן ולא העיר שרק יש להם אלפיים אמה, והרי בחכמה כתב להדיה שרק יש לה אלפיים אמה, ופשטות הדברים שהתירו למצילים לחזור למקומן עם כלי זיין משום מעשה שהיה (כמבואר בגמ'), אבל שאר מצילים כחכמה הבא לילד (ולכא' ה"ה חברי הצלה וכדומה) רק יש להם אלפיים אמה כאנשי העיר ולא יותר מזה.

- **אג"מ (ח"ד סי' פ')**

ד"ה אבל אומר בגמ', בא"ד "ואף שבעצם לא קשה" עד "ומה שחוזרין בכלי זיין".
ד"ה וכן בא"ד "עכ"פ לתוס"י עד "וכ"ש כשא"א".

ביאור דברי האג"מ: כונתו לומר, שכל דברי הגמ' שמבואר שהתירו רק איסור דרבנן דאלפיים אמה, הוא במציל היוצאה בכונתו מתחילה להישאר שם הרבה זמן (ולפעמים יותר מיום אחד), ולכן עליו לא התירו לחזור באיסור דאורייתא ורק התירו לו אלפיים אמה, אבל מצילים שכשיוצאים בדרך כלל לא לוקח להם הרבה זמן אלא נגמר ההצללה בזמן קצר, להם מותר לחזור אפי' באיסור דאורייתא, דאם לא נתיר להם יבואו להתרשל ולא יצאו להציל.

- **מנחת שלמה** של הגאון רב שלמה זמן אויירבך ז"ל (ח"א סי' ח').
ד"ה "עכ"פ פשוט" עד ד"ה "גם אתמה".

ביאור דברי הגרש"א: אפשר שלא מובנים כ"כ דבריו, אבל עיקר כונתו הוא לחלוק על האג"מ וללמדו הגמ' כפשוטה, שמבואר שלכל היוצאים להציל התירו להם רק איסור דרבנן דאלפיים אמה, ומה שמצינו שהתירו לחזור למקומן בכלי זיין הוא משום מעשה שהיה אבל לשאר מצילים לא.

ד"ה והנה בחת"ס בא"ד "אבל עכ"פ" עד "שהרי גם".
ד"ה ואף, מתחילה עד הסוף.

ביאור: מבואר שלא התיר איסור דאורייתא, ואפי' שלא רצה להקל אפי' באיסורים דרבנן משום שבגמ' מבואר שרק התירו איסור דאלפיים אמה ולא שאר איסורים, מ"מ היקל לחזור לביתו ע"י נהג נוכרי.

- **חזון עובדיה** (עמ' רנג' ס"ט, ובהערה יב' בא"ד "וע"ע להגאון" עד "ולכאורה יש להעיר").

ג. רופאה שמקבל שכר, בני משפחה וחולה עצמו, אם גם הותר בשבילם לחזור מדין התירו סופן משום תחילתם

יש להסתפק אם הותר לרופאה מקבל שכר, וכן לבני משפחה והחולה לחזור לביתם ע"י איסור, דהרי אפשר שבשבילם לא שייך החשש שיתרשלו ולא יבואו להציל?

- **שו"ע** (סי' תקכו' ס"ו) (אין להתעכב בדינים שם, העיקר הוא כדי להגיע לראות הביאור הלכה).

- **ביאור הלכה** (שם ד"ה וחוזרין, בא"ד "ודע עוד" עד הסוף).

- **ארחות שבת** (עמ' רמז' ס"ב, ובהערה פו').

ד. אם הלכו לבית חולים על חולה שאין בו סכנה או סכנת אבר (וידעו בבירור שאין בדבר סכנה נפשית), אם הותר להם לחזור לביתם

לכא' כל ההיתר לחזור לביתו ע"י איסור הוא לחולה שהגיע משום פיקוח נפש, דאם לא נתיר לו חוששים שיתרשל ויבוא לידי סכנה, אבל חולה שאין בו סכנה לכא' אין להתיר לו איסורים בחזרה דגם אם יתרשל ולא יבוא לא יהיה בסכנה נפשית.

- **חזון עובדיה** (עמ' רנו' בהערה ד"ה והנה).

- ואפשר שרק התיר לרופאה משום שאיכא בו מצוה לרפאות, ויש לברר